

visente aleiksandre

TELO LJUBAVI

Natkriljen nad tobom,
natkriljen nad slikom tvojom koja se razliva
pod visokim topolama nedužnim,
nagota se tvoja nudi poput reke u bekstvu,
pena slatka tvog tela koje šušti,
studen i vatra ljubavi koja mi iz ruku prska.

Zbog tog, ako prinesem usta tvojoj čudesnoj struji,
ili pogledam tvoju plavu samoću, gde me se nebo jedno
još plaši,
vidim oblak kako mi poljupce otima
i beži i više mi ime, i kroz ruke mi nestaje.

Zbog tog, ako ljubim grudi ti usamljene,
ako stavljajući usne natopljene tugom na tvoju kožu užarenu
osetim na obrazu slasne usne sutona koji se gasi,
čujem jedan glas kako cvili, jedno srce kako blista,
tovar lepote što mi u ustima raste,
nedro ljubavi, okrugla mekoća predvečerja.

Nad kožom tvojom reči ili poljupci pokrivaju, kose,
gase njen rumenkasti bljesak tako uzdignutog,
i tamo tamne usne moje motre, daju, stvaraju noć,
sebične od čežnje: grudi prelepe zvezdama optočene!

Snežnobeli trbuh tvoj ne boji se hladnoće tih prvih
vetrova,
ledenih, tvrdih kao ruke nezahvalne,
koje ovlaš dodiruju i potresaju toplu magnoliju,
to blede svetlo koje u noći seva.

Pusti me tako, iznad tvog tela slobodnog,
ispod prečiste svetlosti netaknutog meseca,
da položim zrake neke druge svetlosti što te ljubi,
usta ljubavi što pršti u tminama
i prelazi tvojim devičanskim otkrovenjem pene.

Jedva reka, jedva usne, jedva svila plava si ti,
ivice slatka,
koja se podaješ smejući se, žuta u noći,
dok moja senka prati srebro polutame
nekoj srećnoj lišća koje bi da u lahoru peva.

Otvorena, probodena noćima, tišina
zemlje si ti, i moja, kao jedan svet u mojim rukama!
Ne izgovaraj mi ime; blistaj u tami,
i voli me, natopljena mnome, telo do tela u radosti,
poljubac čisti koji neprolazni trag u vazduhu ostavlja.

(Seni raja)

DUŠA

Osvanuo je dan.
Sinoć te u naručju držah.
Kako je tajnovit miris tvoga mesa.
Sinoć, nežnija nego ikada:
Put gotovo snoviđena.
Isto kao da i dušu najzad dodirnuh.
Dušo moja, tvoji rubovi,
svetlost tvoja u začetku, i toplota u spokoju ...
Pogledom pređoh tvoje grudi, vrat tvoj,
tvoj struk: ono bištro,
ono tajanstveno, čudesno izraženo.
Lagano, vrlo lagano dodirivah
nečujni šapat čiste duše, duše koja se iskazala.
Te večeri dušu mogoh uhvatiti; svakog dana, svakog trenu,
mogu je uhvatiti.
Dušu s mirisom ljiljana.
Ne; nego sa svojim ponorom,
svojim volšebnim nastankom žive tvari.
Duša kojom ploviti potrebno nije
zato što se pored mene, ispružena, dosegnuta, kao džinovski cvet
ukazuje; ne, nego kao telo
počastima okruženo.

Talasi duše . . . , duša prepoznatljiva.
Gledajući, kušajući njen skladni sjaj,
njen skućeni sjaj kojim moja ruka ovladava,
stvaram,
stvaram, ljubavi moja, stvarnost, sudbinu svoju,
mirišljava dušo, duh koji se ostvaruje,
čudesna tajna koja sporo sebe plete
dok ne postane skoro kao telo,
opštenje što pod mojim očima nastaje,

i u poretku opstaje,
i vidim kako skladno blista,
kako prostor prožima,
kako granice prekoračuje,
kroz prekrasnu šaru,
u svojoj jedinosti istini pristiglog tela;
oh, slatka stvarnost koju rukom stežem, koja iz nje
glatko klizi.

Tako, voljena moja,
kada te golu dotičem,
kada te vrlo sporo, vrlo sporo dodirujem.
U čudesnoj noći naše ljubavi.
Uz svetlost, da te posmatram.
Uz lepu svetlost jer je za tebe.
Da bih se ugnezdio u sreći svojoj.
Da bih miris tvoj udisao, da bih obožavao tebe,
da bih se tvojom emanacijom opijao.
Da bih te uljuljkivao rukama koje se nikad ne unaraju.
Da bih na grudima osećao sav bljesak
natopljen tobom,
tobom, koja mi se kao devojčica, dušo, smešiš
kada ti kažem: »Dušo moja. . . «

(Istorija srca)

ZEMLJA MORA

Boravila je sa mnom na brdu prostranom.
Živeli smo iznad mora
i mnogo mi je puta govorila:
»Živeti tamo, nas dvoje sami,
uz hridine, pod ogoljenim nebom, u sunčevoj istini!
Uspeo sam da je odvedem. Omanja kuća je visila
kao da se stropoštala pa zadržala
u moćnim rukama koje nas voljahu.

Tamo smo boravili. Na daljini smo viđali
divlje kože kako se penju, obrisa naspram nebu.
Hukanje daleke oluje
ličilo je na grom koji drema.

Sve beše život ogoljen i potpun.
Tamo, na kamenu pozlaćen dobroćudnim suncem,
njen oblik bi se umirivao i do mene ostajao.
Vazda sam strepeo da ne nestane.
Kad bih je u svom naručju stiskao
činilo se najviše kao da je u tome sprečavam.
Kako sam proveravo njeno prisustvo dok sam je milovao,
milovao ono jedro telo koje je nju izdavalalo!

Ono što me je iznenadilo njena slatka toplota beše.
I zvuk njenog glasa,
kad je ne bih video,
izgledao mi je kao vetar što o stenu udara.
Drveća ne beše. Jedva koja jela i poneki javor.
Brežuljak bi se neki tu i tamo ublažio kao
prigušeni jecaj.
Ali silno bi nebo zlatno svetlo prosipalo,
boje jarke, daška umerenog.

More beše daleko: čisti indigo.
Zgusnute litice kao da su se zgrušavale, bljeskom
skamenjene.
U žutoj svetlosti sve se činilo rasparčanim,
odvojenim, napuštenim,
iz jednog nasilnog neba jupiterskog.

Ali na vrhu sve posedovaše meru. I ona
bi blago govorila, i nežnosti bi bilo,
i sva uzburkanost zemaljska upokojila bi se
u tom sićušnom čvoru sreće.

Nekim danima ostajao bih sam.
Ustala bi pre mene i kad bih se ja probudio
samo bi vetar čisti i umereni nemo ulazio kroz prozor.
Ceo dan bi tako protekao u tišini,
dan večnosti sa svetlošću stajanja.
Možda je planinom lutala i kad bi se vratila
nosila je u očima široki neki umor.
Poput palog sutona,
poput noći meni neznane.
Kao da joj oči nisu viđale svu svetlost
koja nas je okružavala.

Noću bi dugo spavala dok bih ja nad njom bdio,
dok bih zastajao pred njenom nedirnutom koprenom,
dok se grudi njene micale nisu.

Ali slatko beše svitanje. S kakvim li sam ga nestrpljenjem
iščekivao!
Oči svetle, otvorene, nasmejane bi živnule.
I sklataki poljupci kao da se rađahu, a pritajeno sunce
pravog krina
kroz prozor bi prodiralo.

Uvek otišla, došla, zadržana,
uvek beskrajno posmatrana,
živeli smo na usamljenom bregu.
I ja bih se jedino odmorio kad bih video
da mi radosna spava u naručju
nekih noći dugih kao da od svile behu.

Zemlja mora koja se bez težine okretala,
noseći sobom bezmerni strah od ljubavi
i užurbanu sreću sve do njegovih obala.

(Istorija srca)

NOĆU LEŽECI

Stoga ti,
tako mirna, dok te posmatram,
gotovo kao da te odmeravam, u nameri da noću
dugo gledam boju očiju tvojih.
Prihvatajući rukama obema lice tvoje dok ovde ležiš
do mene, budna, probuđena, nema, u me zagledana.

Utonuti u tvoje oči. Spavala si. Tebe gledati,
posmatrati tebe bez obožavanja, suvoga pogleda.
Onako kako ne uspevam.

Jer ne mogu bez ljubavi da te gledam.

Znam. Bez ljubavi te i nisam video.

Kakva li si bez nje?

Ponekad mislim na to. Da te gledam bez ljubavi.

Da te vidim kakva si s onu stranu.

S druge strane mojih očiju. Tamo kud prolaziš,
kud bi prošla uz drugo svetlo, na drugim nogama,
uz drugi bat koraka. Uz drugi veitar koji bi ti
halje raspršio.

I opet bi stigla. Osmeh... Stigla bi. I gledao bih te

BELEŠKA O VISENTU ALEIKSANDRU

Sve je u redu, rečeno je negde, ako se napiše »koralna usta«. Usta su crvene boje, isto kao i koral, ako nije beo; no, uglavnom, nema problema. Oni nastaju tek ako se izvane metafora pa se napiše »obale zakrvavljene mineralnim usnama«. Tada će mnogi dobronamerni čitalac, u najboljem slučaju, tu rečenicu pripisati kakvom nadrealističkom nasleđu, pri čemu ono nadrealističko treba pomenutom čitaocu da da za pravo što je stekao utisak da tu nešto ne štima.

Pikaso (Picasso) se, pak, ne može smatrati predstavnikom nadrealističkog slikarstva, iako se i on poigrao metaforom o ženskim bokovima oblikovanim kao vaza. Rađeći u obratnom smeru, on je od vaze načinio ženu. Neslućene su, dakle, mogućnosti razmišljanja suprotnih utabanim tokovima.

Naravno, u tom tvrđenju su, ipak, prednjačili nadrealisti, te nezavisno od toga što su neki njihovi stavovi vremenom takođe postali klišeji, valjalo bi se setiti Bretonovih redaka iz prvog *Manifesta*: »Ovog leta ruže su plave a šume od stakla. Živeti i prestati živeti su imaginarna rešenja. Postojano je na drugom mestu«.

Na sve ovo smo se vratili zbog posebnog mesta koje zauzima metafora u pesništvu dobitnika Nobelove nagrade za književnost za 1977, Španca Visenta Aleiksandra (Vicente Aleixandre, Sevilja 1898). Na njega se odnosi i naslov ovoga priloga, jer uprkos ogromnom uticaju koji je izvršio na čitava pokljenja, ili upravo stoga, njegovo poznije delanje nije, sve u svemu, privlačilo nekadašnju pažnju. Neki se pisci i žale što u »velikim umetnostima« (književnost, slikarstvo, muzika) vladaju mode kao i u »malim umetnostima« (oblačenje, ophođenje, češljanje).

Bilo kako bilo, za Aleiksandra je celokupni kosmički inventar metafora naše subjektivnosti, višestruka projekcija pojedinačnog uma.

i video kakva si. Onakvu kakvu te ne znam.
Kakva nisi... Jer ti si ona što ovde spava.
Ona koju budim, koju ja imam.
Ona koja šapatom veli: »Hladno je«. Ona koja,

dok te ljubim, žubori
skoro kao kristal, i čiji me miris zaluduje.
Ona što na život miriše,
na sadašnjost, na vreme blagotvorno,
na vreme mirišljivo.

Ona na koju pokazujem ako ruku ispružim,
koju ubirem i k sebi primičem.

Ona koju osećam kao postojanu toplinu
dok sebe osećam kao magnovenje koje beži,
koje prolazi, uništava i sagoreva.

Ona koja ostaje kao latica ruže koja ne vene.

Ona koja mi život i sadašnjost uliva,
sadašnjosti nepomična kao ljubav u mojoj radosti,
u ovom buđenju i počinku, u ovom svitanju,
u ovom gašenju svetla dok se kaže... I da začutim
i zaspim na stranu stalnog mirisa što život jeste.

(Istorija srca)

SAN

Ima trenutaka samoće

u kojima, zapanjeno, srce priznaje da ne ljubi.

Upravo smo ustali, umorni: mračan dan.

Neko još spava, bezazleno, na tom ležaju.

Pa možda mi spavamo... Ne, ne; mi se krećemo.

I tužni smo, čutimo. Kiša se nešto upinje.

Jutro magle spore i nemilosrdne. Kako smo sami!

Gledamo kroz stakla. Odeća, bačena;

vazduh, težak; voda, sipljiva. A soba

ledena u ovoj surovoj zimi koja je napolju drukčija.

Tako ti ostaješ bez reči, lica na dlan naslonjena.

Lakat ti na stolu. Stolica u muku.

I samo odjekuje razmaknuto disanje nečije,

disanje one koja tamo, spokojna, prelepa, spava

i sniva da je ne voliš, a ti si njen san...

(Istorija srca)

S španskog prevela Silvia Monrós Stojaković

Što se tiče postojanosti na drugom mestu, u knjigama *Espadas como labios* (Makovi kao usne, 1932) i *La destrucción o el amor* (Razaranje ili ljubav, 1935), Aleiksandre upravo ističe ikako nam ništa ne dokazuje da ovaj svet realno postoji van nas samih, te da su i zastrašujuće sile naš proizvod. U prvoj zbirci *Ambito* (Područje, 1928) Aleiksandre je još nastojao da razgraniči taj svet i da u njega unosi izvestan red, ali knjigom *Pasión de la tierra* (Strast zemlje, 1935) on obrće redosled pojmova: tim pesmama Aleiksandre iznova otkriva svet. No, taj svet stalno izmiče, ima hiljadu likova, a neprepoznatljiv je, jer takvo je i lice naše savesti.

Bića ili stvari su projekcije sveta i njegova metafora, a i svet je njihov projekcija i metafora: ono što polazi od jedinke postaje kosmičko, ali i kosmičko je individualno. Iz tog nepreglednog prostiranja u zbirci *Sombra del paraíso* (Seni raja, 1944), gde je, makar samo senkama, sklad uspostavljen među tajnim strujanjima svesti, zabranjenim mislima i tvarima univerzuma, gde se primirje traži posle poraza pobeđenih i pobednika, i rata svuda okolo, Aleiksandre prelazi na njih dvoje u knjizi *Historija del corazón* (Istorija srca, 1954), na istorijski, opipljivi par, na ti i ja u kojih zabune nema. To više nije ona vasiona erotika iz zbirke *Razaranje ili ljubav*.

Moguće je da je to i bilo razaranje zbog ljubavi. Telo, pak, opstaje kao izvoriste daljih razmišljanja; telo u gradu, u reči pesnika, u narodu koji se stapa s planinom, u kipu istovetno talasima u kojima nestaje. Tako je i ranije, prema rečima istaknutog pesnika, kritičara i esejiste Damasa Alonsa (Damaso Alonso), u *Senima raja* taj raj bio i praskozorje sveta, i raj detinjstva, i ljubav kao raj, i raj tropske prirode: u Aleiksandrovoj poeziji transmutacija tema samo izrazitiije sjedinjuje stalne preokupacije pesnika.

Krug se zatvara zbirkom *Poemas de la consumación* (Pesme iščekivača, 1966), u kojoj više nije reč o paru niti o jedinki u vremenu i prostoru, već o samom pesniku, u

čijem se iskustvu na pragu starosti može i bilo koji čovek prepoznati, dok je savršenstvo tako reći dosegnuto poslednjom knjigom *Dilogos del conocimiento* (Dijalozi spoznaja, 1973).

Raskošne ili užasavajuće metafore, čak i kad su se prvenstveno nalazile u jezičkoj ravni, nisu samo bile uspela igra reči kao u drugih pripadnika *Generacije 27*, poštolaca Gongorinih kulteranskih vratolomija:

Dugi lanci što niču iz crnine,
iz nikada postojećeg,
vezuju vazduh kao da je žila, krik,
časovnik koji

staje kada neko nemarno grlo bude
pridavljeno.

Ti dugi lanci koji stežu, iako uopšte ne postoje, vremenom se pročišćavaju. Pesnička slika sve je prozračnija, misao sve prodornija. I pošto je Aleiksandre iz pesme u pesmu toliko govorio o svetlosti — opet kao o spletu čovekove svesti i predmetnoj stvarnosti, kao o izvoru nadahnuća i radosti i kao o neumitnoj ili nedostižnoj vrednosti — pošto je govorio o svetlosti kao o izuzetnoj, sjajnoj metafori, metafora postade svetlost.

Ali, kako beleži veoma zanimljiv pesnik najmlađeg pokljenja Pere Gimferrer (Pere Gimferrer), »svako biće u totalnoj svetlosti — nedeljivoj od totalnog mraka — identično je drugim bićima, a sva ona čine pesnika: oko koje, slepo, vidi samo sebe; reč koja na sebe ukazuje dok na svet upire; erotska strast koja sebe pronalazi u telima drugih; percepcija koju stiče jedinstvo uma i materije, spoznaja tog jedinstva, miris i spokoj kosmosa koji se pretvorio u ideju, ideja koja je postala vasseljena«.

Na kraju napomenimo da su za ovu priliku odabrane i neke pesme u kojima ideja izrasta iz dodira tela: nije li možda koža najrečitija metafora?

Silvia Monrós Stojaković